

Jerzy Kurcyusz

Muzeum prawa i prawników polskich

Palestra 20/7(223), 49-54

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na „Studium” uczęszczały 53 osoby, w tym 27 studentów i 26 wolnych słuchaczy. Rozpiętość wieku studentów: od urodzonych w 1901 r. do urodzonych w 1918 r. z przewagą urodzonych w latach 1914—1916. Ukończyło pełne cztery lata „Studium” 15 studentów, 5 ukończyło trzy lata, 2 — dwa lata, 5 — jeden rok studiów. Dokumentem stwierdzającym ukończenie studiów było wydrukowane, w tajnej obozowej drukarni, poświadczenie — niezależnie od skrupulatnie, systematycznie prowadzonej, przez cały czas działalności „Studium”, dokumentacji dotyczącej wykładów, ćwiczeń, seminariów, frekwencji — dokumentacji egzaminowej. Poświadczenie stwierdzało wyniki egzaminów z poszczególnych lat i przedmiotów oraz fakt, że słuchacz odbył studia prawno-ekonomiczne odpowiadające wymaganiom rozp. Min. WRiOP z 16.X.1920 r. Nr 8416 — IV/20 w sprawie organizacji studiów prawnych na uniwersytetach państwowych (Dz. Urz. Min. WRiOP poz. 140/20; zm. poz. 211/26).

Spośród słuchaczy „Studium” trzech z nich, po zakończeniu wojny, kontynuowało naukę na kursie doktoranckim przy Uniwersytecie w Brukseli (Université Libre de Bruxelles). Istniał tu, kierowany przez prof. Drewnowskiego, ośrodek organizacji studiów dla licznie zgromadzonej młodzieży polskiej. Tu też zapoznawaliśmy się z pierwszymi aktami ustawodawczymi PRL. Wykłady w tym zakresie prowadził przebywający wówczas w Brukseli prof. Jan Wasilkowski, późniejszy profesor UW i I prezes SN.

Do kraju powróciło 12 absolwentów studium w pierwszych transportach repatriacyjnych z początkiem 1946 r. Na podstawie rozp. Min. Oświaty z dnia 8.V.1946 r. Nr IV-3801/45 o weryfikacji studiów akademickich, wydanym na podstawie ustawy z dnia 15.III.1933 r. o szkołach akademickich (Dz. U. z 1938 r. Nr 1, poz. 6) ich studia zostały zweryfikowane, bez konieczności uzupełnień, przez Wydział Prawa UJ, który wydał im dyplomy stwierdzające ukończenie uniwersyteckich studiów prawniczych, uzyskanie stopnia magistra praw i uprawniające do ubiegania się o stopień doktorski. Wszyscy pracują obecnie w zawodach prawniczych, w tym dwóch w adwokaturze lub w zawodach prawno-ekonomicznych. Wróciła również do kraju większość tych, którzy ukończyli tylko część studiów.

Sądę, że walka Narodu Polskiego o byt intelektualny, dyktowana nie tylko myślą o własnej indywidualnej przyszłości, ale kierowana też przeciwko terrorowi tępiącemu barbarzyńsko całą kulturę polską, może się stać kiedyś przedmiotem studiów i opracowań historycznych. Niechże zatem wspomnienia kolegi adwokata Józefa Wnuka i autora niniejszych wspomnień staną się skromnym ku temu przyczynkiem.

JERZY KURCYUSZ

Muzeum prawa i prawników polskich

Można już obecnie powiedzieć, że w Katowicach, po przewycięzeniu licznych przeszkód i trudności, wysiłkiem całkowicie i wyłącznie społecznym, powstało i faktycznie istnieje najmłodsze w chwili obecnej i jedyne — jak dotychczas w Polsce i w Europie — Muzeum poświęcone prawu i działalności zawodowej i społecznej prawników. Muzeum nie ma wprawdzie jeszcze statutu, który zamierza mu nadać Zarząd Główny Zrzeszenia Prawników Polskich w porozumieniu z Minis-

terstwem Kultury i Sztuki, i nie zostało jeszcze oficjalnie otwarte, jednakże główna część prac związanych z jego organizacją została już wykonana, większość eksponatów jest już zebranych i można wobec tego mówić o Muzeum nie jako o projekcie lub zamierzeniu, lecz jako o placówce już istniejącej.

Podjętym pomysłem utworzenia Muzeum, inicjatorzy dążyli do urzeczywistnienia nie jednego, lecz kilku ważnych celów. Pierwszym i głównym z nich było ukazanie w postaci oryginalnych lub skopiowanych dokumentów, wykresów, książek i fotografii — dorobku postępowej myśli prawniczej w Polsce w ciągu wieków, poczynając od czasów najdawniejszych (wiek XII), a kończąc na osiągnięciach trzydziestolecia Polski Ludowej. Inspiracją do takiego ujęcia założeń Muzeum było stwierdzenie zawarte we wstępie do Konstytucji lipcowej PRL z 1952 roku, utrzymane w znowelizowanym tekście tejże Konstytucji z 10 lutego 1976 r., że Polska Rzeczpospolita Ludowa nawiązuje do najszczytniejszych postępowych tradycji Narodu Polskiego. Przejawów takich szczytnych, postępowych tradycji w historii prawa polskiego znaleźć można niemało. Operując jedynie przykładami, wymienić można — spośród najdawniejszych pomników prawa polskiego — Statuty łączyckie Kazimierza Sprawiedliwego z 1180 r., chroniące m.in. chłopów i kupców przed bezprawiem panów, słynną Księgę elbląską z końca XIII wieku, zawierającą najstarszy znany zwód praw polskich, Statuty wiślickie i piotrkowskie Kazimierza Wielkiego, które w XIV wieku stanowiły wzór dla prawodawców innych narodów i swą prostotą i jasnością górowały nad słynną niemiecką „Złotą bullą” Karola IV, i konstytucję Aleksandra Jagiellończyka z 1504 r., przyrzekającą *nihil novi sine communi consensu* (konstytucja ta była, jak wiadomo, podwaliną polskiego parlamentaryzmu). Dalej przypomnieć należy uchwały Konferencji Warszawskiej z 1573 r., ślubujące nie przelewać krwi pomiędzy *dissidentes de religione* w epoce okrutnych prześladowań religijnych szalejących na zachodzie Europy, następnie — Konstytucję 3 maja 1791 r., manifesty i urzędnienia Tadeusza Kościuszki, manifest rządu narodowego ogłoszony w Krakowie w 1846 r., a po odzyskaniu niepodległości po rozbiorach — dzieła Komisji Kodyfikacyjnej utworzonej w 1919 roku, której sześćdziesięciolecie niedługo będziemy obchodzić, konstytucję marcową z 1921 roku, a w Polsce Ludowej — cytując wciąż jedynie przykłady aktów najważniejszych — dekret o utworzeniu Krajowej Rady Narodowej i Manifest Lipcowy z 1944 r., ustawy unifikujące prawo rodzinne, prawo rzeczowe, prawo spadkowe, przepisy ogólne prawa cywilnego, dekret o reformie rolnej, ustawa o nacjonalizacji i wreszcie w okresie ostatnich 10 lat — wielkie kodyfikacje Polski Ludowej: kodeks cywilny, kodeks karny, kodeks wykroczeń i kodeks pracy.

Następnym zadaniem muzeum jest gromadzenie i zabezpieczanie dokumentów i wszelkich pamiątek związanych z prawem oraz działalnością zawodową i społeczną prawników w celu uchronienia tych pamiątek przed zniszczeniem. W archiwach niektórych sądów, w starych księgach wieczystych, w magazynach różnych urzędów i instytucji znaleźć można jeszcze do dnia dzisiejszego wiele cennych dokumentów z XVIII i XIX wieku, które wymagają ochrony nie tylko przed naturalnym zniszczeniem na skutek przechowywania ich w nie zawsze odpowiednich warunkach, ale i przed prywatnymi zbieraczami i amatorami np. starych znaczków sądowych lub cennych odcisków pieczęci, którzy przy okazji niszczą lub zabierają całe strony z zabytkowych niekiedy dokumentów. Nie tylko jednak dokumenty pochodzące z epoki poprzedzającej wiek XX wejść powinny w skład zbiorów. Charakter zabytkowy mają dzisiaj pamiątki z zakresu prawa nawet z początków okresu tworzenia się Polski Ludowej, gdyż nie można zapominać, że dla pokolenia urodzonego po 1945 roku okres ten stanowi odległą historię.

Kolejnym zadaniem Muzeum jest popularyzowanie kultury prawnej, prawa i roli prawnika w społeczeństwie. Istnieją oczywiście liczne inne sposoby tej popularyzacji. Obok telewizji i radia, stanowiących metody najbardziej nowoczesne, oraz obok publikacji książkowych i artykułowych, tuż za nimi wymienić trzeba ekspozycje muzealne, często bardziej przemawiające do widza niż książkowe opisy monograficzne. Kultura prawna w społeczeństwie polskim ma także swoje bogate tradycje. Jednym z jej przejawów jest np. zbiór periodyków poświęconych prawu wystawiany w Muzeum pod nazwą „Półtora wieku czasopiśmiennictwa prawniczego w Polsce.” Zbiór ten obejmuje kilkadziesiąt czasopism prawniczych bądź naukowych, bądź mających charakter zawodowo-społeczny. Zbiór rozpoczyna się od „Themis Polskiej,” która wychodziła w Warszawie poczynając od 1828 r., i „Themis” wychodzącej w Krakowie od 1834 roku. Od 1863 roku ukazywało się w Krakowie „Czasopismo poświęcone Prawu i Umiejętnościom Politycznym” wydawane przez Uniwersytet Jagielloński. W roku 1872 zaczęła wychodzić „Gazeta Sądowa Warszawska”, która przetrwała aż do wojny 1939 roku. Od 1873 roku wychodził we Lwowie „Przegląd Prawa i Administracji”, od 1900 roku „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” w Krakowie, od 1913 roku „Czasopismo Adwokatów Polskich” we Lwowie. W 1918 roku zaczęła ukazywać się w Warszawie „Gazeta Administracji i Policji Państwowej.” W roku 1920 wyszedł pierwszy numer „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” w Poznaniu. W 1923 roku pojawił się „Przegląd Notarialny” w Krakowie, a następnie w dalszych latach II Rzeczypospolitej „Przegląd Polskiego Ustawodawstwa Cywilnego i Kryminalnego” (1922), „Prawo” (1923), „Głos Prawa” (1923), „Palestra” (1924), „Przegląd Prawa Handlowego” (1925), „Rocznik Prawny Wileński” (1925), „Czasopismo Sędziowskie” (1926), „Czasopismo Adwokatów Polskich” (1926), „Głos Sądownictwa” (1928), „Wojskowy Przegląd Prawniczy” (1928), „Przewodnik Historyczno-Prawny” (1929), „Wileński Przegląd Prawniczy” (1929), „Notariat-Hipoteka” (1930), „Miesięcznik Prawa Handlowego i Wekslowego” (1931), „Przegląd Sądowy” (1931), „Głos Adwokatów” (1933), „Nowy Proces Cywilny” (1933), „Nowa Palestra” (1933), „Współczesna Myśl Prawnicza” (1937), „Rocznik Polskiego Instytutu Prawa Publicznego” (1936), „Wiadomości Prawnicze” (1936), „Kwartalnik Prawa Prywatnego” (1937), „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” Warszawa — Poznań (1938). W Polsce Ludowej już w 1944 roku pojawił się „Demokratyczny Przegląd Prawniczy”, przekształcony w 1950 r. w „Nowe Prawo”, a w 1945 roku ukazał się pierwszy numer „Państwa i Prawa”. Również od 1945 roku wychodzić zaczął „Wojskowy Przegląd Prawniczy”. W 1946 roku pojawił się miesięcznik „Przegląd Zagadnień Socjalnych”, poprzednik wydawanej od 1958 r. „Pracy i Zabezpieczenia Społecznego”; od 1947 roku wychodzi „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”. W 1955 roku zaczęło wychodzić „Prawo i Życie”, w roku 1961 „Gazeta Sądowa i Penitencjarna”, przekształcona obecnie w „Gazetę Prawniczą”, w roku 1957 — „Palestra” i wiele, wiele innych.

Każda niemal z wymienionych tu pozycji zasługuje na monograficzne opracowanie, każda stanowi cegiełkę gmachu kultury prawa i historii myśli prawniczej w Polsce.

Przyczynkiem do dziejów kultury prawa w Polsce są także symbole i stroje urzędowe, używane w czasie rozpraw sądowych przez sędziów sądów powszechnych, sędziów Najwyższego Trybunału Administracyjnego, prokuratorów, adwokatów i radców Prokuraturii Generalnej. Stroje te, poczynając od skromnych szarf i emblematów używanych od 1918 roku, w każdej dzielnicy Polski innych aż do wspólnych, bogato obszytych gronostajami tóg i biretów prezesów Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Administracyjnego oraz prokuratorów Sądu Najwyższego w latach 1928—1933, stanowią barwne urozmaicenie gablot wypelnionych staro-

drukami na czele ze zbiorami Statutów i Konstytucji Łaskiego, Herburtów oraz zbiorami Firlejowskimi, tomami Voluminów Legum i innych.

Zadaniem dydaktycznym Muzeum jest eksponowanie materiałów ilustrujących rozwój prawa w jego poszczególnych dyscyplinach. Historia rozwoju prawa cywilnego w Polsce zapewne najłatwiej zainteresuje studentów zwiedzających Muzeum, gdy zobaczą przed sobą oryginalny Kodeks cywilny Królestwa Polskiego z 1826 roku wraz z wydrukowanymi *in folio* jego motywami, gdy obok niego zauważą Kodeks Napoleona, który obowiązywał na ziemiach b. Kongresówki aż do 1930 roku, dalej — niemiecki kodeks cywilny (BGB) w tłumaczeniu polskim z 1900 r. (w niektórych fragmentach miał on zastosowanie na Śląsku, w Wielkopolsce i na Pomorzu aż do 1946 roku), kodeks cywilny austriacki, który w Małopolsce i Cieszyńskim stosowano w zakresie zobowiązań do 1930 r., a w zakresie prawa rzeczowego, rodzinnego i spadkowego aż do 1946 roku, gdy obejrzą w końcu kodeks zobowiązań z 1930 r., gdy zapoznają się z prawem rzeczowym, rodzinnym i spadkowym z 1946 r., gdy wreszcie porównają je z kodeksem cywilnym i kodeksem postępowania cywilnego z 1964 roku.

W dalszych gablotach zwiedzający Muzeum zobaczy zbiory przepisów dotyczących tzw. ustawodawstwa robotniczego, później poszczególnych ustaw, dekretów i rozporządzeń, składających się na całokształt ustawodawstwa pracy obowiązującego w Polsce w ciągu bez mała 60 lat, i wreszcie kodeks pracy Polski Ludowej z 1974 roku, a wśród tych publikacji zwróci uwagę na dzieła teoretyków prawa pracy, z najstarszym, klasycznym już obecnie opracowaniem Aleksandra Raczyńskiego na czele.

Podobnie przedstawiono ewolucję w dziedzinie prawa karnego, materialnego i procesowego od 1804 roku w Małopolsce i 1818 roku w Kongresówce — aż do kodeksu karnego, kodeksu postępowania karnego, kodeksu karnego wykonawczego i kodeksu wykroczeń Polski Ludowej.

Dla zrealizowania zadań w zakresie dydaktyki, a równocześnie dla zabezpieczenia pamiątek zebrano w Muzeum tablice i godła państwowe, wiszące niegdyś na budynkach sądów i prokuratur, których już od dawna nie ma. Wisi więc na ścianie sieni Muzeum tablica Sądu Grodzkiego, Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego obok tablicy Prokuratury przy Sądzie Okręgowym i Sądzie Apelacyjnym: tablice Sądów Powiatowych i Prokuratur Powiatowych, tablice Sądu Obywatelskiego, tablice Specjalnych Sądów Karnych, tablice Okręgowych Sądów Ubezpieczeń Społecznych i Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, tablice Okręgowych Komisji Arbitrażowych, tablice Kancelarii Notarialnych i Adwokackich. Tablic tych strzeże manekin ubrany w oryginalny mundur woźnego sądowego, postaci dla młodych prawników w niektórych częściach Polski niemal już mitycznej.

Zbiór tablic łączyć się będzie w przyszłości z grafikami przedstawiającymi ustrój sądów polskich w przekroju historycznym, a mianowicie w okresie od XV do XVIII wieku, w okresie schyłku I Rzeczypospolitej, w okresie Księstwa Warszawskiego, a następnie w Królestwie Polskim do powstania listopadowego, w okresie lat 1832—1863, w okresie lat 1864—1918, ustrój sądów w Rzeczypospolitej Krakowskiej, ustrój sądów w zaborze pruskim i ustrój sądów w zaborze austriackim.

Specjalny dział w Muzeum stanowią strzępy dokumentów, które pozostały po procesach wybitnych działaczy ruchu robotniczego z okresu międzywojennego. Akta sądowe procesów tych albo zaginęły w czasie wojny, albo są niedostępne. Dzięki uprzejmości kierownictwa Centralnego Archiwum KC PZPR w Warszawie udało się jednak Muzeum uzyskać kserokopie oryginalnych dokumentów z tzw.

archiwum Teodora Duracza, który bronił bądź osobiście, bądź wspólnie z adw. Winawerem wszystkich niemal oskarżonych w tych procesach. Pokazano więc w Muzeum niektóre dokumenty ze spraw przeciwko Bolesławowi Bierutowi, Marianowi Buczkowi, Marcelemu Nowotce, Franciszkowi Józwiakowi i Aleksandrowi Zawadzkiemu. W odrębnej gablocie zapoznać się można z dokumentami dotyczącymi tzw. procesu łuckiego z 1934 roku oraz z procesu świętojurskiego z 1922 roku. W dalszej kolejności zwiedzający zapoznać się może z mało znanymi dokumentami procesu Centrolewu z 1932 roku, zwanego procesem „brzeskim”. Wśród nich pokazano oryginalne postanowienie Okręgowego Sędziego Śledczego do spraw szczególnej wagi Jana Demanta odmawiające rodzinom widzenia z pośłami na Sejm uwięzionymi w twierdzy brzeskiej oraz oryginalny brulion zażalenia na to postanowienie pisany ręką obrońcy adw. Leona Berensona. Obok książyk zawierających stenogramy z procesu umieszczono pełny tekst mowy obrończej adw. Barcikowskiego i notatki innego obrońcy przepojone tragizmem beznadziejności obrony.

W tej samej grupie eksponatów znajdują się portrety najwybitniejszych obrońców politycznych zarówno w okresie międzywojennym jak i sprzed pierwszej wojny światowej. Z okresu międzywojennego zwiedzający zapoznać się może z portretami Leona Berensona, Teodora Duracza i Eugeniusza Śmiarowskiego. Pozostałe portrety stanowią wizerunki niektórych adwokatów-członków Koła Obrońców Politycznych z lat 1906-1912 — na czele z portretem przewodniczącego Koła adwokata Stanisława Patka, późniejszego pierwszego ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Związku Radzieckim, a następnie w Japonii. Obok portretów ta część wystawy obejmować ma również wykresy i statystyki dotyczące procesów polskich patriotów i rewolucjonistów, toczące się w pierwszej dekadzie XX wieku przed wojennymi sądami carskimi w Cytadeli Warszawskiej, w których występowali jako obrońcy adwokaci-członkowie Koła Obrońców Politycznych.

Odrębną i obszerną częścią Muzeum jest zbiór portretów najwybitniejszych prawników polskich zmarłych w okresie od 1917 roku do 1975 r. Zbiór ten można by nazwać próbą stworzenia zaczątku panteonu prawników polskich. W porządku alfabetycznym umieszczono w nim duże, jednakowych rozmiarów portrety kilkudziesięciu zmarłych profesorów prawa, sędziów, adwokatów, prokuratorów, działaczy społecznych, których nazwiska powinny pozostać w pamięci przyszłych pokoleń prawników. Wśród portretów zmarłych profesorów znajdują się m.in. portret prof. Ludwika Ehrlicha, prof. Stanisława Estreichera, prof. Konstantego Grzybowskiego, prof. Edwarda Gintowta, prof. Karola Koranyiego, prof. Adama Krzyżanowskiego, prof. Stanisława Kutrzeby, prof. Jerzego Landego, prof. Zygmunta Lisowskiego, prof. Józefa Litwina, prof. Jana Namitkiewicza, prof. Antoniego Peretjatkowicza, prof. Leona Perażyckiego, prof. Józefa Rafacza, prof. Jana Rutkowskiego, prof. Jerzego Sawickiego, prof. Leona Schaffa, prof. Seweryna Szera, prof. Henryka Świątkowskiego, prof. Mariana Waligórskiego, prof. Zygmunta Wojciechowskiego, prof. Aleksandra Woltera, prof. Czesława Znamierowskiego, prof. Fryderyka Zolla i innych.

Wśród portretów zmarłych sędziów znajduje się m.in. portret prezesa Sądu Najwyższego Mariana Mazura, sędziego Witolda Bendetsona, sędziego Tadeusza Krokosza, sędziego Zbigniewa Kubeca, sędziego Jerzego Marowskiego, organizatora i prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej Jana Topińskiego i innych.

W grupie portretów adwokatów zobaczyć można portret Jana Brzechwy, Witolda Dąbrowskiego, Mieczysława Ettingera, Stanisława Garlickiego, Stanisława Janczewskiego, Stefana Kurowskiego, Kazimierza Mamrota, Jana Nowodworskiego, Stanisława Szurleja, Stefana Urbanowicza, Władysława Żywickiego itd.

Portrety prawników zmarłych w okresie 1917—1975 uzupełnione zostały umieszczonymi w innej sali portretami członków Komisji Kodyfikacyjnej, a wśród nich portretem Xawerego Fiericha, prezydenta Komisji, portretem Stanisława Bukowieckiego, wiceprezydenta Komisji i organizatora Prokuratury Generalnej, prof. Romana Longchamps de Berier, twórcy kodeksu zobowiązań, adw. Ludwika Domańskiego, współtwórcy tego kodeksu, prof. Juliusza Makarewicza, sędziego Aleksandra Mogilnickiego, prof. Stanisława Śliwińskiego i wielu innych.

Galeria portretów znajdujących się już w Muzeum musi być oczywiście powiększona w miarę uzyskiwania dalszych fotografii wybitnych prawników polskich. Uzyskiwanie fotografii szczególnie tych prawników, którzy zmarli przed wojną 1939 r. lub w czasie wojny, nie należy do rzeczy łatwych.

Każdy z portretów wystawianych w Muzeum to źródło zadumy zwiedzającego nad przeszłością, to źródło wspomnień i temat do opracowania biogramu przyszłego słownika biograficznego prawników polskich, leżącego w zamiarach i planach Muzeum.

Wydzielona część ekspozycji Muzeum poświęcona jest karykaturom wybitnych prawników żyjących współcześnie. I ten dział musi być stale uzupełniany nowymi karykaturami, wykonywanymi na zamówienie przez najlepszych karykaturzystów w Polsce.

Trudno jest w stosunkowo krótkim artykule opisać wszystkie eksponaty zgromadzone w Muzeum, a nawet wyliczyć wszystkie ich grupy. Wspomnieć więc jedynie można, że są w nim gabloty poświęcone publikacjom książkowym dotyczącym procesów przed sądami polskimi przeciwko zbrodniarzom hitlerowskim, są fotografie z poszczególnych procesów przed Najwyższym Trybunałem Narodowym, są gabloty zawierające stare dokumenty nominacyjne; w innych eksponowane są zbiory filatelistyczne znaczków opłat sądowych itd.

Ze względu na lokalizację Muzeum w Katowicach pewna część gablot przeznaczona została na eksponaty związane ze stosowaniem prawa właśnie na Śląsku. Są to fotokopie dokumentów dotyczących sądownictwa powstańczego, z których rzuca się w oczy wielki umiar, godność i powaga cechujące polskie sądy polowe w tych tak bardzo niespokojnych czasach. Dokumenty te pochodzą ze zbiorów sędziego J. Musioła, znawcy spraw związanych z sądownictwem polowym w czasie powstań śląskich.

Żywym urozmaicheniem zbiorów są też gabloty zawierające akcesoria sal sądowych w okresie międzywojennym. Obok zabytkowych krucyfiksów zgromadzono również egzemplarze Pięcioksięgu Mojżesza (Thory), na którą kładli rękę, składając przysięgę, świadkowie wyznania mojżeszowego. Obok nich leży w gablocie oryginalny Koran, służący do odbierania przysięgi od świadków mahometan z kolonii tatarskiej w Białostockiem.

Ekspozycję uzupełniają wydawnictwa i materiały szkoleniowe Zrzeszenia Prawników Polskich z ostatnich lat dwudziestu i fotografie licznych kursów, seminariów, zjazdów i konferencji o tematyce prawniczej.

Większość eksponatów stanowią dary nadsyłane z całej Polski. Tylko drobna część przedmiotów wystawionych w Muzeum została przez organizatorów zakupiona. Dzięki temu powiedzieć można, że Muzeum Prawa i Prawników Polskich jest owocem nie tylko bezinteresownej inicjatywy i ogromnej pracy, ale także szlachetnej ofiarności społecznej.